

ОДБРАНА НЕОДБРАЊИВОГ У ПОЛЕМИЦИ РАДОВАНА ПИЛИПОВИЋА

Abyssus abyssum invocat.

Анстракт: Драгиша Д. Васић је у овом часопису 2017. године објавио научну критику “Злоупотреба историје у књигама Алексе П. Касаповића и Амира Брке”. Са дијелом те критике Радован Пилиповић је полемисао у претходном броју часописа, текстом “У одбрану књиге ‘Православље у усорском крају – историјски преглед’ Алексе П. Касаповића”. У којој мјери се ради о одбрани неодбрањивог свједоче подаци да је од 24 промашаја књиге описана у критици, Пилиповић покушао да негира свега три, а од 58 наведених примјера плагијаторства, од којих је шест детаљно описано и објашњено, покушао је да доведе у питање један. Због немања аргумената, он је у већем дијелу полемике замагљивао њен предмет филозофским и теоретским разматрањима историје и грубим дисквалификацијама критичара. Није одговорио на питање из критике да ли је читао рукопис књиге коју брани, а у којој је потписан као рецензент.

Кључне ријечи: плагијаторство, псеудонаука, постмодернизам, критизерство.

Књига Алексе П. Касаповића *Православље у усорском крају – историјски преглед* представљена је 2016. године као “капитално” научноистраживачко дјело. Била је дио пројекта актуелизовања и слављења у усорско-теслићком крају краља Стефана Драгутина Немањића, који је прије нешто више од 700 година управљао, између осталих области, и Усором. Поводом дијела овог пројекта, књижевник Амир Брка публиковао је исте године памфлет *Јереј или Псеудосакрални пледојаје за геноцид у Тешњу*. Наслов мога рада, објављеног у овом часопису 2017. године, гласи “Критика злоупотребе историје у књигама Алексе П. Касаповића и Амира Брке”. Послије више од шест година, Радован Пилиповић, доктор историјских наука из Београда и дугогодишњи директор Архива Српске православне цркве, у прошлом броју часописа објавио је полемику “У одбрану књиге ‘Православље у усорском крају – историјски преглед’ Алексе П. Касаповића”.

Полемичар није поменуо своју укљученост у наведени пројекат. У критици сам навео да

*други рецензент, Пилиповић, у једном уопштеном славопјеву истиче искуство аутора у писању историје, свеобухватност тематике и изворне основе књиге, уз то помињући њену ‘научну озбиљност’. (...)
Рецензент Пилиповић је историчар који је написао и успјелу књигу о*

црквеној историји Чечаве. Међутим, неконкретност његове рецензије намеће питање да ли је читао књигу коју је рецензирао.¹

Он у поменутој рецензији још пише да је аутор “искусни историчар” чији “концептуални приступ” у књизи “побеђује у научном писању о историји наше националне цркве” и да у “историографији о Српској православној цркви мало је оних дела који приступају црквеној прошлости свеобухватније”.² Иначе, задатак рецензента је изузетно одговоран, поготово када су у питању аутори попут Касаповића, који нису по образовању историчари и немају искуства у науци.³ Рецензент треба да похвали добре стране дјела, али и да аутору укаже на недостатке и пропусте, да га упутује у могућности и начине њиховог отклањања, као и у сваколика побољшања рада. Пилиповић није извршио тај одговорни задатак, па је, аминујући књигу несвјесно или свјесно, учествовао у псеудонаучној работи и интелектуалној крађи (плагирању).

Радован Пилиповић је преко шест година ћутао о свом застрањивању као рецензента, да би онда у полемици на страницама *Гласника Удружења архивских радника Републике Српске* покушао Касаповићеву књигу да представи као вриједно дјело, прихватајући да у њој “мора да има и пропуста и мањкавости”.⁴ Он главну вриједност књиге (по њему: “хипертекст”) види у културном програму актуелизовања краља Стефана Драгутина Немањића – Св. Теоктиста,⁵ док је сам аутор написао да је 700 година од владавине (треба: краја владавине) краља Драгутина повод за објављивање књиге.⁶ Како књига актуелизује краља Драгутина Немањића, ако се о њему од 381 странице пише само у два кратка пасуса у Уводу? Како може плагирање и, још горе, изопачавање резултата једног научног дјела да буде у славу велике историјске личности и светитеља?

Касаповић је углавном плагирао дијелове моје књиге *Теслић и околина у вријеме трансформације феудализма у капитализам 1878–1941*.⁷ У поменутој критици сам објаснио шта је плагијат, о којој врсти ове преваре у науци је ријеч и доказао наведену тврдњу, детаљно објаснивши шест конкретних примјера плагирања, а у једној сам напомени, због економисања простором, указао на још 52 странице књиге на којима је Касаповић из моје књиге преузимао, често

¹ Драгиша Д. Васић, “Критика злоупотребе историје у књигама Алексе П. Касаповића и Амира Брке”, *Гласник Удружења архивских радника Републике Српске*, год. IX, бр. 9, 327.

² Алекса П. Касаповић, *Православље у Усорском крају: историјски преглед*, Бијељина, 2016, 365–366.

³ Алекса П. Касаповић, учитељ и етнолог по образовању, аутор је више корисних монографија селâ у усорско-теслићком крају.

⁴ Радован Пилиповић, “У одбрану књиге ‘Православље у усорском крају – историјски преглед’ Алексе П. Касаповића”, *Гласник Удружења архивских радника Републике Српске*, год. XV, бр. 15, Бањалука, 2023, 308. и 311.

⁵ Исто, 310.

⁶ А. П. Касаповић, *н. д.*, 17–18.

⁷ Драгиша Д. Васић, *Теслић и околина у вријеме трансформације феудализма у капитализам 1878–1941*, Бањалука, 2014.

и искривљивао, резултате рада на недозвољен начин. Пилиповић је у полемици покушао да оспори само један примјер: предање о имену села Угодновић, плагирано из мог чланка објављеног у овом часопису. Ако је Касаповић могао чути и забиљежити то предање непосредно у селу, како тврди његов бранилац, и ако је књига научно озбиљна као што пише у рецензији, онда је аутор морао навести када је и од кога забиљежио предање. Пилиповић у завршном пасусу полемике закључује:

*Алекса Касаповић не само да на много места цитира и наводи Драгишу Васића, него га уредно бележи и у списку литературе, чиме су у старту немогуће оптужбе за злонамерни плагијаризам.*⁸

Ако је ова реченица вјеродостојна, онда је полемичар у историјску науку увео револуционарну методу несагледивих могућности, а чија је суштина: ако се нешто десило, довољно је рећи или написати да се није десило, и – није се десило!

***

У критици сам описао и објаснио 24 промашаја Касаповићеве књиге, због чега, поред осталог, она припада псеудонауци. Пилиповић је полемисао са дијеловима критике три промашаја: навођење радова хрватских историчара Трухелке, Анђелића и Вега; владавина краља Стефана Драгутина; и питање вјеродостојности неколико предања (подизање цркава у вријеме краља Стефана Драгутина; боравак Гаја Јулија Цезара у Бањи Врућици; хајдук Гојко, Булит и његови синови).

Кренимо редом. Полемичар се пита:

*А зар сам Драгиша Васић није фрустриран цитирањем у Касаповићевој књизи радова Ћире Трухелке или радова Павла Анђелића и Марка Вега, јер су посљедња двојица, говорећи о њима *ad hominem*⁹, били ђаци 'фрањевачких гимназија'?*¹⁰

Замјера ми да говорим о некоме *ad hominem* полемичар који опширно преиспитује моје изборе у универзитетска звања и компетенције за предавање наставних предмета, као и моју библиографију!¹¹ Да, фрустриран сам, тј. "незадовољан и потиштен, разочаран",¹² што један доктор наука извлачи тврдњу из контекста да би читаоци стекли утисак да сам направио шовинистички испад према хрватским историчарима. Ево како гласи тај дио критике:

Невјероватно је да књига која се бави православљем у библиографији нема радова из црквене историје. Касаповић се у великом дијелу свог 'историјског прегледа' бави средњим вијеком, притом уопште не користећи радове српских средњовјековаца. Зачудо, он је у библиографији

⁸ Р. Пилиповић, "У одбрану књиге...", 311.

⁹ Полемичар користи доказ (*argumentum ad hominem*) да би довео у питање вјеродостојност противникових аргумената нападом на њега лично, а не оспоравањем аргумената.

¹⁰ Р. Пилиповић, "У одбрану књиге...", 308.

¹¹ Исто, 305–307.

¹² *Речник српског језика*, Матица српска, Нови Сад, 2011, 1419.

своје књиге о православљу имао мјеста само за два ћака фрањевачких гимназија у Високом и Широком Бријегу (Павао Анђелић и Марко Вего). За свако иоле озбиљније истраживање историје Усоре полазиште би морали бити радови професорице Филозофског факултета у Београду Јелене Мрغيћ – Жупе и насеља ‘земље’ Усоре и Северна Босна 13–16. век.¹³

Да, заиста сам разочаран што Алекса П. Касаповић и Радован Пилиповић у Ћири Трухелки виде “знаменитог научника”,¹⁴ иако је он у памфлету *Хрватска Босна (Ми и “они тамо”)* 1907. године, поред осталог, написао да су Срби у БиХ “дошљачки расни елемент настао спајањем елемената из разних културних подручја, посебно Влаха, романског пучанства тамног комплекса”; водила се борба између “такозваних Срба”, тј. “влашких дошљака против аутохтоног житељства Босне, које је одувијек само хрватско”; “такозвани Срби” у Босни и Херцеговини су физички инфериорнији од својих сусједа Хрвата (католика и муслимана); Срби у Србији су једини модерни народ који нема великих историчара, јер би они, да их има, морали у свјетлу историјске истине приказивати „нечовјечности, што се код ‘оних тамо’ као црвена нит провлаче” кроз цијелу историју.¹⁵ Ћиро Трухелка на страницама књиге *Студије о подријетлу*, штампане у Загребу страшне 1941. године, поглавље “О подријетлу житељства грчкоисточне вјероисповијести у Босни и Херцеговини” завршава злослутним закључком да то становништво нема право да “својата земљу чији су гости”, за разлику од “старосједилаца католичке и исламске вјероисповијести”.¹⁶

Пилиповић ме оглашава непрецизним и неодређеним јер пишем да се Стефан Драгутин у Србији 1282. године одрекао краљевског трона.¹⁷ Ослоњен на један историјски извор из 1308. године, Пилиповић заступа тезу да је Драгутин и после 1282. био краљ Србије, док је његов брат Милутин био краљ Рашке. Преписујем прву реченицу поглавља “Србија као главна балканска држава” у *Историји српског народа* из пера Владимира Ћоровића: “С Милутином је Србија добила једног владара ретких особина.” На сљедећој страници те књиге је реченица: „Промена на престолу у Србији, после Драгутинове абдикације, није утицала на спољашњу политику у Краљевини.”¹⁸ Ако је Владимир Ћоровић непрецизан и неодређен, нека је и Драгиша Д. Васић. Узгред, ово

¹³ Д. Д. Васић, “Критика злоупотребе историје...”, 320.

¹⁴ А. П. Касаповић, *н. д.*, 319.

¹⁵ *Hrvatska Bosna (Mi i “oni tamo”)*, *Preštampano iz “Hrvatskog Dnevnika”*, Sarajevo, 1907, 11–14. i 24–25; Ћиро Трухелка, *Uspomene jednog pionira*, Zagreb, 1942, 135; Драгиша Д. Васић, “Од Калала до Пилара: ‘Црно-жути’ тумачи српске историје”, *Лисци српске историје*, Ћоровићеви сусрети 2016. године, ур. Драга Мاستиловић, Гацко, 2017, 298–299.

¹⁶ Ћиро Трухелка, *Студије о подријетлу. Етнoлошка разматрања из Босне и Херцеговине*, Zagreb, 1941, 29–43.

¹⁷ Р. Пилиповић, “У одбрану књиге...”, 309.

¹⁸ Владимир Ћоровић, *Историја српског народа*, I, Бања Лука – Београд, 1997, 306–307.

питање слично је третирано у десетотомној *Историји српског народа* и бројним синтезама, уџбеницима, студијама, чланцима. Похвално је што Пилиповић у полемици наводи два извора, која је објавио Љубомир Стојановић, а у којима се помиње “Стефан” као краљ “Срема и Усорске земље”, односно “Срема и Усоре”.¹⁹ Овај владар удао је кћер Јелисавету за босанског бана Стефана I Котроманића. Твртко I ће крајем XIV вијека, као унук банице Јелисавете и праунук краља Стефана Драгутина, истицати право на наслеђе Немањића, прогласити се краљем “Срба и Босне”, узети немањићко владарско име Стефан итд. Ништа о овоме Касаповић не пише у књизи која је требала да послужи афирмацији Драгутинове владавине Усором. Зашто Пилиповић у рецензији није упозорио аутора рукописа књиге на овај пропуст, и зашто горе поменути два извора није препоручио за побољшање рукописа прије објављивања? Намеће се одговор: није читао рукопис књиге чији је рецензент.

Полемичар моју реченицу из критике о предању записаном у XIX вијеку о подизању бројних манастира у Босни за вријеме краља Драгутина, “а за шта нема потврде у другим изворима”,²⁰ погрешно тумачи као потпуно одбацивање предања. Он пише да “најновија археолошка истраживања манастира Папраће, на пример, показују да је он старији од писаних извора XVI века у којима се први пут помиње”.²¹ Читаоце полемике Пилиповић је ускратио за одговоре на следећа питања: Гдје можемо провјерити резултате тих археолошких истраживања? Да ли они доказују да су стари манастири у Босни из времена краља Драгутина? Ако доказују, да ли је његов штићеник видовит, па је знао шта ће археолози открити послије објављивања критиковане књиге? Ко је овдје непрецизан и неодређен?

Пилиповић пише:

*Драгиша Васић наставља са хиперкритицизмом, он мора тако, он не зна другачије, јер он је историчар ‘од струке’. Зато му смета податак код Касаповића да је Гај Јулије Цезар, ‘по неким тврдњама’, како се сам писац књиге ограђује, боравио у Бањи Врућици. Уосталом, зар Бања Врућица није на месту где су биле римске ације, да су тамошњи термални извори несумњиво римског порекла?*²²

Римски освајачи јесу, прије и у вријеме Гаја Јулија Цезара, водили борбе у Илирику, али далеко од унутрашњости големог подручја настањеног Илирима, а у којем је данас смјештена Бања Врућица. То подручје су Римљани освојили послије Цезареве смрти, а у вријеме владавине Октавијана Августа. Дакле, Римљани за живота Гаја Јулија Цезара никако нису могли уредити термоминералне изворе на локалитету данашње Бање Врућице, па до њих нити је славни војсковођа дошао, нити их је видио, нити се купао у њиховој благотворној води

¹⁹ Р. Пилиповић, “У одбрану књиге...”, 310.

²⁰ Д. Д. Васић, “Критика злоупотребе историје...”, 324.

²¹ *Исто*, 309.

²² Пилиповић је мислио на каптажу извора, јер извор воде не може бити римског поријекла.

након великих побједа и државничких послова. Пилиповић и Касаповић ово су могли лако дознати да су прелистали било коју стручну књигу која се бави римским освајањима Балканског полуострва. Овај промашај кристално јасно показује зашто је неопходна струка и зашто га историчар “од струке” не смије прећутати.

За Касаповића су “стварне личности” били ликови из народног предања, хајдук Гојко у селу Церовица и први становник села Младиковине Булит са девет синова.²³ Ја критикујем Касаповићев поступак: “Народна предања и нестручна тумачења у списима, поготово ако су старија и ако су их писали учитељи и свештеници, прихватао је као историјску истину.”²⁴ Пилиповић ову моју тврдњу изврће на следећи начин:

Све те приче, немају потврду у писаним изворима, па морају, према чистунској и кастрираној историографској поетици људи попут Драгише Васића, да се одбаце и сместе у безвредна предања.

Да је обавио свој посао рецензента, Пилиповић би Касаповићу скренуо пажњу да наведена предања сама по себи нису историјска истина, да поменуте личности нису доказане као стварне, али да су предања имала и имају велику вриједност. Свака сличност Булита и његових девет синова са Старим Југ Богданом и девет Југовића је намјерна. Она свједочи о раширености косовског предања код усорских Срба, о њиховој српској историјској свијести, а за шта налазимо потврду у путопису Артура Џ. Еванса, који је 14. августа 1875. на великом народном збору у селу Комушина запазио гуслара, врло вјероватно из сусједног села Младиковине, којег су у заносу слушали окупљени сељаци.²⁵ Срби су светосавски и косовски народ. У конкретним случајевима којима се овдје бавимо (Булит и синови, хајдук Гојко), значај косовског предања, као и предања о хајдуцима као борцима за слободу, за историјску свијест и српски идентитет, немјерљива је и суштинска. Важно је истаћи и да се српска историографија у XVIII и XIX стољећу, нарочито у вријеме Јована Рајића и Илариона Руварца, претварала у научну дисциплину управо раздвајањем стварног и изворима доказаног од легендарног и измаштаног.

Овим смо исцрпили све што је Пилиповић написао о теми полемике. Свјестан да би могао бити пометен на тврдој и обасјаној земљи историјске науке, полемичар је на тему покушао навући што гушћу маглу филозофије и теорије користећи високопарне ријечи и изразе.

***

Историја је као наука конституисана у XIX вијеку, најприје установљењем критичке или историјске методе, за шта је најзаслужнији њемачки историчар Леополд Ранке. Он је аутор и најпознатије теоријске мисли у историји, по

²³ А. М. Касаповић, *н. д.*, 188–189, 192, 266. и 272.

²⁴ Д. Д. Васић, “Злоупотреба историје у књигама...”, 321.

²⁵ Artur, Dž. Evans, *Pješke kroz Bosnu i Hercegovinu tokom ustanka avgusta i septembra 1875*, Sarajevo, 1973, 142.

којој историчар треба писати “како је заиста било”.²⁶ Том, почетном периоду у развоју ове науке, карактеристичном по приповиједању “догађајне” политичке историје првенствено на основу докумената, лијепе се често у западним историографијама етикете историзма и позитивизма. Од Ранкеовог дјеловања про- текло је много времена, многобројни историографски правци и школе проширили су методолошки приступ и тематику историјских истраживања, успоставили сарадњу са осталим друштвеним и хуманистичким наукама... Многи су критиковали Ранкеову мисао, оспоравали критичку методу, али је она у основи методологије историјске науке и данас.

За постмодернистичку критику, која се размахала на самом прелому миленијума, сазнања до којих долазе историчари истраживањем су идеолошка конструкција у служби центара друштвене моћи, а историографија је низ митова који подупиру колективне идентитете. За радикалне посмодернисте ништа изван језика не постоји. Велике историјске приповијести (“метанаративе”) третирају као фикције, односно књижевне подухвате. По њиховом тумачењу, историографски текстови нису у бити засновани на изворима и не кореспондирају са прошлосту, јер изворима, укључујући и документе, историчари дају значења. Отуда нема разлике између примарних и секундарних извора, а архивска истраживања увелико су безвриједна. Историографија се релативизује, своди на фикцију и игру ријечи. Суштинска разлика између прозних писаца и историчара за постмодернисте не постоји. Постмодернистичка критика наишла је на снажну реакцију, која је одбацила многе њене тезе. Та критика је, међутим, испровоцирала историчаре да преиспитују постулате своје науке и методе свога рада. Нагласила је важна питања дубине утемељења историјске науке и могућности објективне спознаје прошлости, концепта времена, повратка на индивидуално, као и пристрасности (идеолошке, политичке) историчара.²⁷

Радован Пилиповић се у полемици представља као горљиви заступник постмодернизма.

Драгиша Васић је, по њему, типичан историчар изникао из позитивистичког тла, који вреднује текст на основу његове фуснотне мреже и који даје превелику моралну, етичку и сазнајну важност свему написаном, толику важност да се то граничи са фетишизмом.

Пилиповић је у критици која га жуља чуо и осјетио “позитивистички ехо и један наиван став да је историја по себи истина и да је задатак историчара да

---

²⁶ Ричард Ц. Еванс, *У одбрану историје*, Београд, 2007, 24–26; Мирослав Јовановић, Радивој Радић, *Криза историје – српска историографија и друштвени изазови краја 20. и почетка 21. века*, Београд, 2009, 15. и 18.

²⁷ Hayden White, *Metahistory: the historical imagination in nineteenth-century Europe*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore & London, 1973; Keith Jenkins, *Re-thinking History. With a new preface an conversation with the author by Alun Munslow*, Routhledge, London & New York, 2003; Todor Kuljić, “Postmoderna i istorija”, *Sociologija*, god. XLV, br. 4, 2003, 289–302; Р. Ц. Еванс, *н. д.*; М. Јовановић, Р. Радић, *н. д.*, 37–42; Mirjana Gross, “Dekonstrukcija historije ili svijet bez prošlosti”, *Historijski zbornik*, god. LXII, br. 1, 2009, 165–195.

објашњава истину, као какав проповедник и чувар светости и савести”. Али, погледајмо којом рјечју почиње већ слједећу реченицу: “Истина, у историографији не може бити поклапања научничке наратије са оним што се десило, то је лако замишљена, али немогуће остварива мисија.”²⁸ Слажем се да је потпуно “поклапање” ријетко, но дијелим преовлађујуће увјерење да нема доброг историчара без истинољубивости, без тежње да се у истраживању приближи што је могуће више истини, а полазећи од резултата ранијих генерација истраживача и на основу критике разноврсне и што свеобухватније изворне грађе. На овакав начин у књизи Чечава “Мала Србија у Босни”,²⁹ чији сам својевремено био рецензент, Пилиповић је реконструисао прошлу стварност, мада постмодернисти одбацују могућност такве реконструкције. Вријеме ће показати да ли се у међувремену заиста преобратио или се постмодернистичким тезама једнократно послужио у покушају одбране неодбрањивог (псеудонауке и плагијаторства).

Њемачки историчар Исаија Милер запазио је да “постмодернистичка критика не нуди лек за одбрану од злоупотребе историје. Штавише, олакшава је својим релативизмом”.³⁰ Ако истина не постоји изван језика, или се, у простијем тумачењу, не може спознати, зашто би тежили истинољубивости и објективности Трухелка, Касаповић, Брка, Пилиповић и слични; онда разлика између чињенице и измишљотине не постоји и они могу оправдати било шта и изнова писати историју било чега.³¹ Широм су отворена врата плагирању, фалсификовању, погрешном читању, измишљању, дописивању, прећуткивању и селекцији доказа, етикетирању итд. Скинута је свака одговорност и са Касаповића, старатеља и рецензента његове књиге. Отуда за Пилиповића “нема ‘употребе’ нити ‘злоупотребе’ историје, бар не у античком, нити у хронолошки ближем постренесанском смислу”. Отуда се он пита: “И којој реалној политичкој сили или духовном начелству је потребна употреба, односно злоупотреба историје?”³² Побогу, зар историја како су је писали Трухелка и Брка није злоупотреба? Зар Касаповићево плагијаторство није злоупотреба? Зар актуелизовање у народу готово заборављених средњовјековних владара не представља употребу историје?

***

Ја сам истовремено критиковао Касаповићеву псеудоисторију и памфлет у којем књижевник Амир Брка на централно мјесто поставља “два стољећа трајући нацистички великосрпски пројекат” чију “митологију” је сакрализовала СПЦ. Он отровним језиком даље разглаба о континуитету

²⁸ Р. Пилиповић, “У одбрану књиге...”, 307. и 310.

²⁹ Радован Пилиповић, Чечава “Мала Србија у Босни” (Поводом 150-годишњице изградње и освећења храма Рођења Пресвете Богородице у Чечави), Београд–Чечава, 2015.

³⁰ Цитат у: Т. Кулјић, *n. d.*, 297.

³¹ Р. Ц. Еванс, *n. d.*, 111, 265; М. Гросс, *n. d.*, 179.

³² Р. Пилиповић, “У одбрану књиге...”, 308.

светосавља које је захтијевало да се патаренима (богумилима) ваде очи и одсијецају језици и то је ушло у основе српске традиције на коју се надовезују четничка клања и масакрирање бошњачког становништва.

По њему, СПЦ ни у наше вријеме “није одустала од свог клерофашизма”, а мантија је јерејева униформа у којој се остварује “нацистички велико-српски пројекат”. Брка је посљедњу главу памфлета насловио “Сотонски мemento испод богослужне одежде”.³³ Бранилац православља, судећи по наслову полемике, моју критику беспримјерног излива мржње према Српској православној цркви коментарише у једној реченици:

*Обрачун са Амиром Брком, његовим (мисли на Драгишу Д. Васића – примједба Д. Д. В.) комшијом-земљаком из Тешња је мотивисан, у психолошком смислу, без икакве сумње, зађевицама из ватрених линија антагонизама и зачаурених траншеја омразе новије прошлости. Та страна локал-патриотског загрљаја је сасвим јасна и профилисана.*³⁴

Пилиповић је одлукао далеко од предмета полемике пишући:

Драгиша Васић се декларисао релативно скоро и као критичар, могло би се рећи, ‘београдске другосрбијанске чаршије’ и њој некаквог припадајућег историјског размишљања и ‘наратива’.

Друга реченица послје ове гласи: “Чини се да је мало ко умакао Васићевом беспопштедном критицизму односно критизерству.”³⁵ Дакле, за Пилиповића је критизерство “београдске другосрбијанске чаршије” мој чланак о називима улица и школа у Сарајеву по фашистима, пројекту Босанске долине пирамида, ненаучно заснованој настави историје и политизацији Фестивала историје/повијести, као и одбрана од неаргументованих напада на страницама београдског часописа *Токови историје* бошњачког историчара Хусније Камберовића и “другосрбијанске” историчарке Дубравке Стојановић.³⁶

Заступници бошњачке националне идеологије и политике, у сврху намећања унитаризма у БиХ и подривања Српске, често употребљавају и злоупотребљавају историју. Они, а понекад и критизери другачијих мотива, баве се,

³³ Amir Brka, *Jerej ili Pseudosakralni pledoaje za genocid u Tešnju*, Тешањ, 2016, 10–11, 35, 37, 62, 109, 125, 143. Брка цитира редитеља Душана Саба по коме је “христијанизација планете био један од највећих и први злочин светских размера”. (*Исто*, стр. 100)

³⁴ Р. Пилиповић, “У одбрану књиге...”, 307–308.

³⁵ Р. Пилиповић, “У одбрану књиге...”, 306; Критизерство је сагледавање и истицање само лоших страна нечега, односно непринципијелна критика.

³⁶ Драгиша Д. Васић, “Историја и национални идентитет у сарајевској магли: примјери политизације и митологизације бошњачког историјског наратива”, *Токови историје*, 2/2020, стр. 209–232; Дубравка Стојановић, “Скинути капе и ћутати. Поводом текста ‘Историја и национални идентитет у сарајевској магли: примјери политизације и митологизације бошњачког историјског наратива’ Драгише Васића”, *Токови историје*, 3/2020, 209–225; Husnija Kamberović, “Sarajevka magla i teslićko-banjalučka ‘vedrina’: nenaučni stavovi u tekstu Dragiše D. Vasića o ‘bošnjačkom istorijskom narativu’”, *Tokovi istorije*, 3/2020, 227–243; Драгиша Д. Васић, “Како је и зашто пала декларисана одбрана историје Дубравке Стојановић и Хусније Камберовића?”, *Токови историје*, год. XXIX, 2/2021, стр. 231–255.

често на сензационалистички начин преко мас-медија, садржајима наставних програма и уџбеника првенствено савремене националне историје, а међу њима највише онима за девети разред основне школе у Републици Српској.³⁷ Бројним критизерима придружио се и Пилиповић у завршном дијелу полемике:

*У новије време били смо сведоци шире јавне критике Васићевог уџбеника због чињенице да није потписао Чарлија Чаплина и сцену из филма 'Велики диктатор', где се извргава руглу вођа Немачког рајха Адолф Хитлер. Аутори примедби су сматрали да је писац уџбеника довео ђаке у заблуду, јер се глумац из комедије гротескно нашао поред наслова лекције о највећем страдању у XX веку. Драгиша Васић се позивао на факте да је реч о исувише познатом кадру и да ученици треба да истражују.*³⁸

Не ради се о широј јавној критици и “ауторима примедби”, већ о једном бизарном чланку у *Независним новинама* чији је аутор Аднан Селимовић.³⁹ Да је Пилиповић којим случајем прелистао уџбеник о којем пише, утврдио би да је Чарли Чаплин потписан поред сцене која је на насловној страни теме “Свијет између два свјетска рата”, као и у опису фотографије у још једној наставној јединици. Утврдио би да наслове наставних јединица, као њихов саставни дио, прате мале илустрације које нису описане и зато што су општепознате и зато што је то немогуће из естетских разлога. Закључио би да су Чаплинов филм *Велики диктатор* и Пикасова слика *Герника* (којом је такође илустрована иста наставна јединица) најразорније критике Хитлеровог нацизма у умјетности и представљају одличан материјал за илустровање уџбеника. Тема лекције коју помиње Пилиповић није највеће страдање у XX вијеку, већ агресије Јапана, Италије и Њемачке прије тог страдања, односно Другог свјетског рата. Полемичар је, бранећи неодбрањиво, упоредио неупоредиво – Касаповићеву псеудоисторију и мој уџбеник. Овај апсурдан дио Пилиповићеве полемике, као и читав њен садржај, негација је наслова (“У одбрану књиге...”), јер се у суштини ради о нападу на критичара књиге.

***

Радован Пилиповић се, тумарајући по густој магли теорије и филозофије, често спотицао и падао у бласто личних дисквалификација критичара. На тај начин је погазио основне захтјеве полемике – да се држи њеног предмета и да се не обрачунава са противником. Ово се учи већ на првом предмету основних

³⁷ Драгиша Д. Васић, *Историја за 9. разред основне школе*, Источно Ново Сарајево, 2018.

³⁸ Р. Пилиповић, “У одбрану књиге...”, 311.

³⁹ Adnan Selimović, “Čarli Čaplin umjesto Hitlera u udžbeniku istorije za deveti razred u Srpskoj”, 26. 9. 2023, <<https://www.nezavisne.com/novosti/obrazovanje/Carli-Caplin-umjesto-Hitlera-u-udzbeniku-istorije-za-deveti-razred/791110>> (pristupljeno, 1. 10. 2023). Већ је опште мјесто да полемичар некоректно преноси моје ријечи, у овом случају изјаву из *Независних новина*.

историјских студија.⁴⁰ “Теслићанин Драгиша Васић” је по Пилиповићу, “крити-зер”, српски епигон “идеологизирајућег система (не нужно политички идеолошког) и кастинске затворености”, “слуга (роб) онтологизма, једног кумира хуманистичких наука”, “хиперкритични критичар, сурови пресудитељ *ex cathedra* туђег историографског текста”, “типичан историчар изникао из позитивистичког тла”, његова критика се “свела на некултурну дисквалификацију интелектуалног супарника, неутемељену етикетацију” и да је “немилосрдна и чини се да се на моменте судара са границама доброг укуса”.⁴¹ Ех, да сам оћутао кривотворење и плагирање историје, кривотворци и крадљивци би ми, можда, опростили што су ми кривотворили и покрали књигу.

Литература

АНТИЋ, Чедомир. *Увод у историјске студије*, Београд, 2017.

ВАСИЋ, Драгиша Д. *Теслић и околина у вријеме трансформације феудализма у капитализам 1878–1941.*, Бањалука, 2014.

ВАСИЋ, Драгиша Д. “Од Калаја до Пилара: ‘Црно-жути’ тумачи српске историје”, *Писци српске историје*, Ћоровићеви сусрети 2016. године, ур. Драга Мاستиловић, Гацко, 2017, 280–306.

ВАСИЋ, Драгиша Д. *Историја за 9. разред основне школе*, Источно Ново Сарајево, 2018.

ВАСИЋ, Драгиша Д. “Критика злоупотребе историје у књигама Алексе П. Касаповића и Амира Брке”, *Гласник Удружења архивских радника Републике Српске*, год. IX, бр. 9, 2017, 317–336.

ВАСИЋ, Драгиша Д. “Историја и национални идентитет у сарајевској магли: примјери политизације и митологизације бошњачког историјског наратива”, *Токови историје*, 2/2020, 209–232.

ВАСИЋ, Драгиша Д. “Како је и зашто пала ‘декларисана одбрана историје’ Дубравке Стојановић и Хусније Камберовића?”, *Токови историје*, год. XXIX, 2/2021, 231–255.

---

⁴⁰ Академик Мирјана Грос је написала: “Оцјена, дакако, често изазива одговор аутора па долази до полемика у којима су неки хисторичари, као и други стручњаци, склони да изврћу закључке свога противника” (Mirjana Gross, *Historijska znanost: razvoj, oblik, smjerovi*, Zagreb, 1976, 306). Академик Сима Ћирковић је склон да приказе, рецензије и критике назива приказима. Он у скрипти, по којој су генерације студената на више универзитета полагаале први испит на основним студијама историје, пише: “Прикази постављају велике захтеве пред аутора. Он треба да је методички образован, да потпуно влада научним подручјем из кога је публикација која се приказује и да води рачуна само о самој садржини текста, а не и личности аутора” (*Uvod u istorijske studije, po beleškama studenata sa predavanja prof. dr Sime Ćirkovića*, 106). У актуелном уџбенику на факултету на којем је Пилиповић стекао диплому доктора историјских наука пише: “Научна расправа није и не може да буде лична. Лични мотиви, блискост, пријатељство, наклоности или мржње ограничавају објективност и суштински мењају предмет расправе. Циљ није дисквалификација дела или аутора, али ни њихово слављење” (Чедомир Антић, *Увод у историјске студије*, Београд, 2017, 167).

⁴¹ Р. Пилиповић, “У одбрану књиге...”, 307–308. и 310.

- ЕВАНС, Ричард Џ. *У одбрану историје*, Београд, 2007.
- КАСАПОВИЋ, Алекса П. *Православље у Усорском крају: историјски преглед*, Бијељина, 2016.
- ПИЛИПОВИЋ, Радован. *Чечава “Мала Србија у Босни” (Поводом 150-годишњице изградње и освећења храма Рођења Пресвете Богородице у Чечави)*, Београд–Чечава, 2015.
- ПИЛИПОВИЋ, Радован. “У одбрану књиге ‘Православље у усорском крају – историјски преглед’ Алексе П. Касаповића”, *Гласник Удружења архивских радника Републике Српске*, год. XV, бр. 15, Бањалука, 2023, 305–312.
- Речник српског језика*, Матица српска, Нови Сад, 2011.
- СТОЈАНОВИЋ, Дубравка. “Скинути капе и ћутати. Поводом текста ‘Историја и национални идентитет у сарајевској магли: примјери политизације и митологизације бошњачког историјског наратива’ Драгише Васића”, *Токови историје*, 3/2020, 209–225.
- ЂОРОВИЋ, Владимир. *Историја српског народа*, I, Бања Лука – Београд, 1997.
- БРКА, Amir. *Jerej ili Pseudosakralni pledoaje za genocid u Tešnju*, Тешанј, 2016.
- GROSS, Mirjana. *Historijska znanost: razvoj, oblik, smjerovi*, Zagreb, 1976.
- GROSS, Mirjana. “Dekonstrukcija historije ili svijet bez prošlosti“, *Historijski zbornik*, god. LXII, br. 1, 2009, 165–195.
- EVANS, Artur Dž. *Pješke kroz Bosnu i Hercegovinu tokom ustanka avgusta i septembra 1875*, Sarajevo, 1973.
- JENKINS, Keith. *Re-thinking History. With a new preface an conversation with the author by Alun Munslow*, Routhledge, London & New York, 2003.
- KAMBEROVIĆ, Husnija. “Sarajevska magla i tesličko-banjalučka ‘vedrina’: nenaučni stavovi u tekstu Dragiše D. Vasića o ‘bošnjačkom istorijskom narativu’”, *Tokovi istorije*, 3/2020, 227–243.
- KULJIĆ, Todor. “Postmoderna i istorija”, *Sociologija*, god. XLV, br. 4, 2003, 289–302.
- SELIMović, Adnan. “Čarli Čaplin umjesto Hitlera u udžbeniku istorije za deveti razred u Srpskoj”, 26. 9. 2023, <<https://www.nezavisne.com/novosti/obrazovanje/Carli-Caplin-umjesto-Hitlera-u-udzbeniku-istorije-za-deveti-razred/791110>> (pristupljeno 1. 10. 2023)
- TRUHELKA, Ćiro. *Studije o podrijetlu. Etnološka razmatranja iz Bosne i Hercegovine*, Zagreb, 1941.
- TRUHELKA, Ćiro. *Uspomene jednog pionira*, Zagreb, 1942. *Hrvatska Bosna (Mi i “oni tamo”)*, Preštampano iz “Hrvatskog Dnevnika”, Sarajevo, 1907.
- Uvod u istorijske studije, po beleškama studenata sa predavanja prof. dr Sime Ćirkovića*
- WHITE, Hayden. *Metahistory: the historical imagination in nineteenth-century Europe*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore & London, 1973.

Dragisa D. Vasic

Defense of the Indefensible in the Polemic with Radovan Pilipovic

Summary

Radovan Pilipovic failed to properly fulfill his role as the reviewer of Aleksa P. Kasapovic's book *Orthodoxy in the Usora Region – A Historical Overview*. As a result, he shares responsibility for the publication of pseudoscience and intellectual theft (plagiarism). He entered into a polemic with the book's critic more than six years after its publication, attempting to defend the falsification and plagiarism of history. Out of the 24 errors in the book described in the critique, Pilipovic attempted to deny only three, and of the 58 instances of plagiarism cited – six of which were thoroughly described and explained – he tried to cast doubt on just one. Relying on certain theses of postmodernist historiographical criticism, he relativized objectivity and truth, rejecting any possibility of the use and abuse of history. In his fervent effort to engage with the critic, he did not shy away from unfounded personal disqualifications that went beyond the subject of the polemic.